

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Αστική Ανάπτυξη και Πολιτικές

Ενότητα 3: Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και ανταγωνισμός των τόπων

Γιάννης Χωριανόπουλος
Τμήμα Γεωγραφίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί ενότητας

- Η ενότητα εξετάζει την πορεία της Ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης και συζητά τις αλλαγές που η διαδικασία αυτή επέφερε στον οικονομικό ρόλο και στις πολιτικές προτεραιότητες των αστικών περιοχών.
- Ο αναπροσανατολισμός της αστικής πολιτικής στις χώρες μέλη της ΕΕ προς τη στήριξη του στόχου της οικονομικής ανταγωνιστικότητας, υποστηρίζεται, εντείνει τις κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες τόσο εντός του αστικού ιστού, όσο και ανάμεσα στις πόλεις της ΕΕ.
- Η ενότητα υπογραμμίζει το κομβικό ρόλο των τοπικών αυτοδιοικήσεων στις σύγχρονες συνθήκες αυξημένου χωρικού ανταγωνισμού και εξετάζει τις ιδιαιτερότητες του Ελληνικού τοπικού αυτό-διοικητικού πλαισίου.
- **Λέξεις κλειδιά:** Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, χωροθέτηση επενδύσεων, άνιση ανάπτυξη, βορράς-νότος.

Περιεχόμενα ενότητας

- Ανερχόμενη σημασία του τοπικού επιπέδου
- Συνθήκες 'αστικού ανταγωνισμού' κ' Ε.Ε.
- Κατηγοριοποίηση και ιεράρχηση των Ευρωπαϊκών πόλεων
- Η ένταση των χωρικών ανισοτήτων : Ευρωπαϊκό Πεντάγωνο
- Ανάδειξη ιδιαίτερων περιφερειακών χαρακτηριστικών: Βορράς-Νότος.
- Η Ελληνική τοπική αυτοδιοίκηση και οι σύγχρονες αναπτυξιακές προκλήσεις.

Τα πρώτα χρόνια

- Μεταπολεμική Ευρώπη: Ανταγωνισμός Ανατολής-Δύσης / Ψυχρός Πόλεμος
- Δυτική Ευρώπη:
 - Αναγγελία Αμερικανικής ενθάρρυνσης Ευρωπαϊκής Ενοποίησης (Οκτώβρης 1949).
 - Οικονομικοί λόγοι: Αναμενόμενα οικονομικά πλεονεκτήματα από τη συνεργασία ανάμεσα στα μέλη. Προβληματισμός για πιθανή επανεμφάνιση του προστατευτισμού (που οδήγησε και στην επεκτατική πολιτική της Γερμανίας)
 - Πολιτικοί λόγοι: Συνεργασία προς αποφυγή εντάσεων στη Δ. Ευρώπη (αλλά κ' έλεγχος της Γερμανικής στρατιωτικής ισχύος).

Συνθήκη της Ρώμης (1957)

“Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα ”

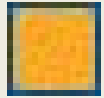
Δημιουργία Κοινής Αγοράς και κοινού εξωτερικού δασμολογίου ως το 1969

Στόχος οι 4 «ελευθερίες» :

1) Ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων· 2) προσώπων· 3) υπηρεσιών· και, 4) κεφαλαίων.

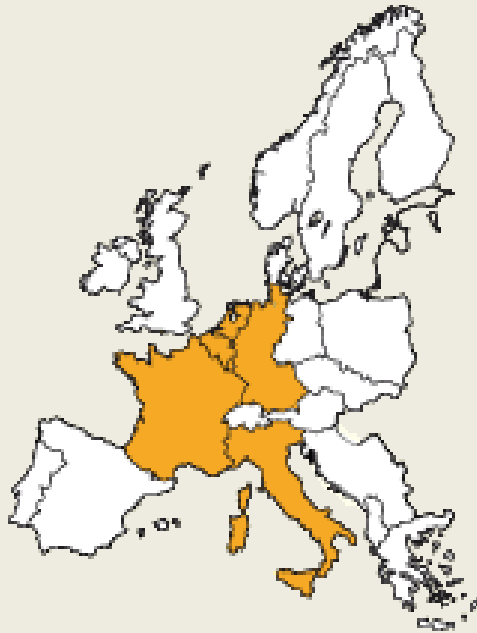

Συνθήκη της Ρώμης και Χωρικές Ανισότητες

Ιδρυτικά μέλη:

Δ. Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο
(σε τελωνειακή Ένωση από το 1948)

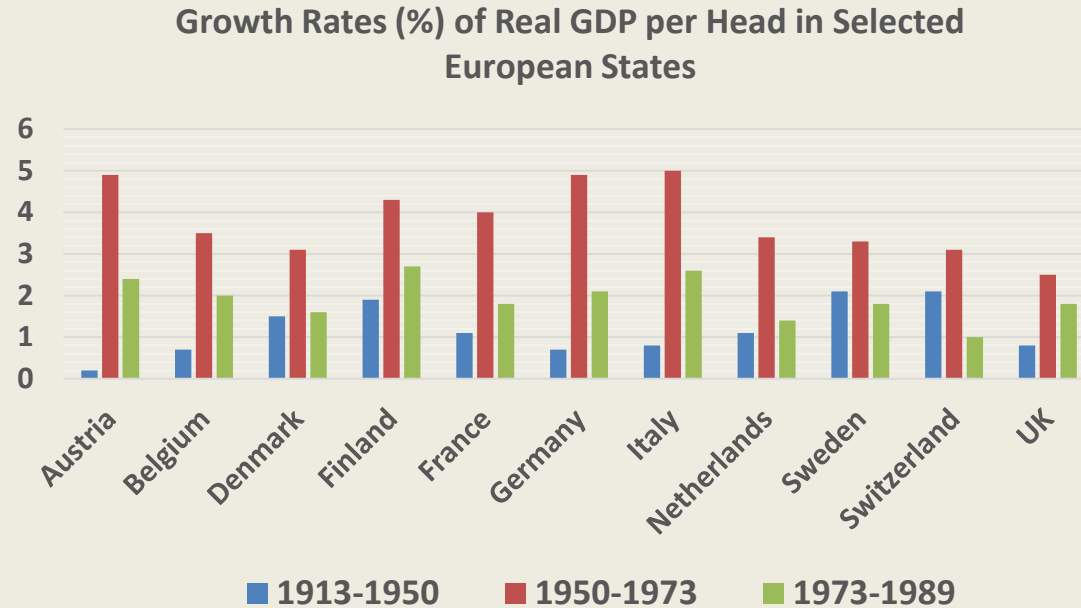
Προοίμιο:

[Τα κράτη-μέλη] μεριμνώντας να ενισχύσουν την ενότητα των οικονομιών τους και να προωθήσουν την αρμονική τους ανάπτυξη, μειώνοντας τις υφιστάμενες ανισότητες μεταξύ των διαφόρων περιοχών και την καθυστέρηση των λιγότερο ευνοημένων [...] αποφάσισαν τη δημιουργία της ΕΟΚ.

Πολιτικές:

- Ίδρυση Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (μεταφορές).
- Κοινή Αγροτική Πολιτική.
- Ευρωπαϊκό κοινωνικό Ταμείο

1950 & 1960: Υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης και σύγκλιση

Source: Maddison A.,
'Dynamic Forces in Capitalist
Development', Oxford
University Press, 1991, p. 49.

1970: Νέα συγκυρία

☐ 1970s Προκλήσεις:

- Πετρελαϊκή κρίση
- Αποβιομηχάνιση
- Ένταξη Η.Β., Ιρλανδίας και Δανίας
- Ύφεση και χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης

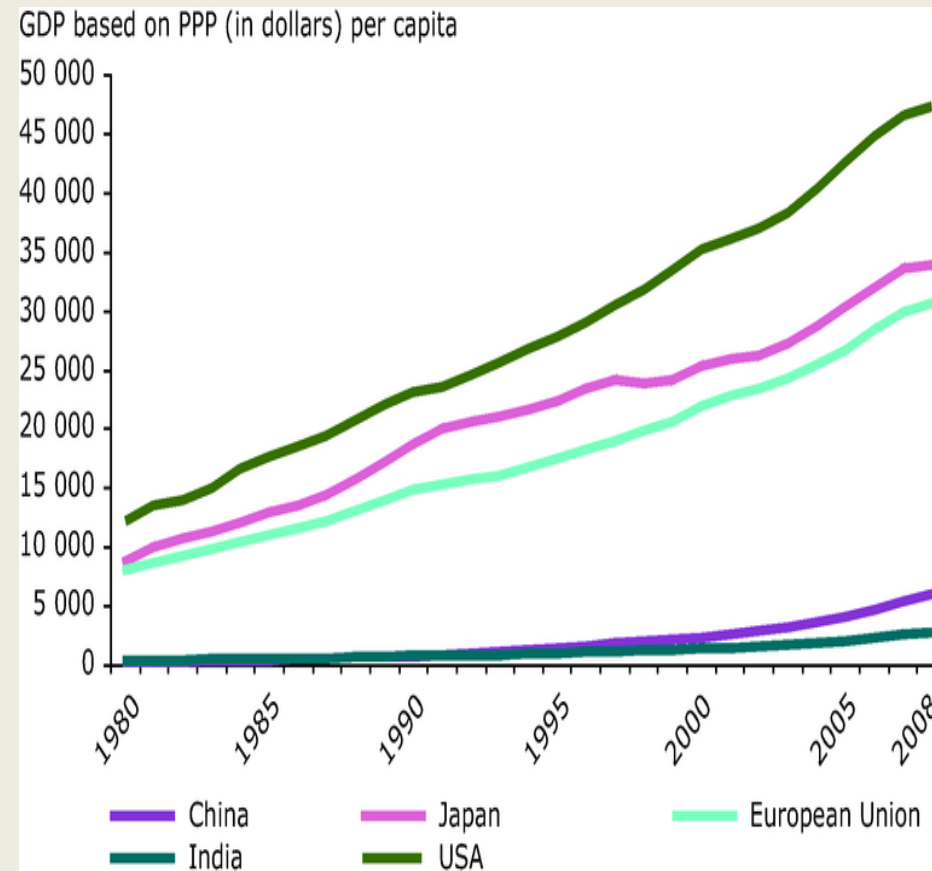
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής
Ανάπτυξης (1975)

Δεκαετία 1980 & Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (Single European Act)

- ❑ Χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης
- ❑ Ένταξη Ελλάδας, Ισπανίας και Πορτογαλίας

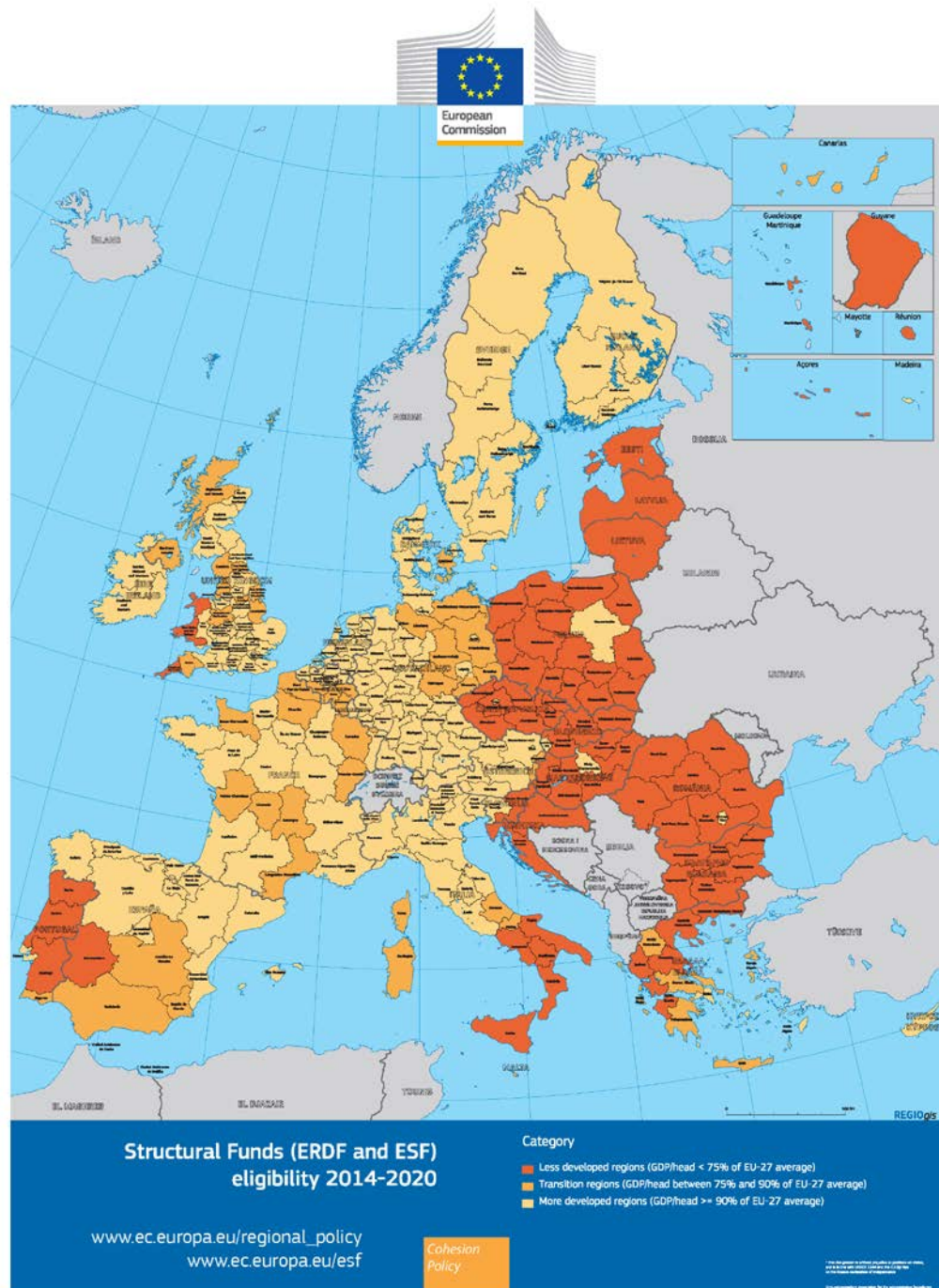
ΕΕΠ → “ Σχέδιο 1992 για την Ευρώπη χωρίς σύνορα”

- ❑ Ο προσδιορισμός (και κατάργηση) όλων των φυσικών, τεχνικών, φορολογικών φραγμών που εξακολουθούσαν να παρεμποδίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων και δικαιολογούσαν τη συνέχιση των συνοριακών ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα.

- ❑ Αναμενόμενα οφέλη (ΑΕΠ και θέσεις εργασίας)
- ❑ Φόβοι άνισης κατανομής των ωφελειών

- ❑ Δημιουργία Περιφερειακής Πολιτικής :
Στόχευε στη στήριξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των προβληματικών περιφερειών.

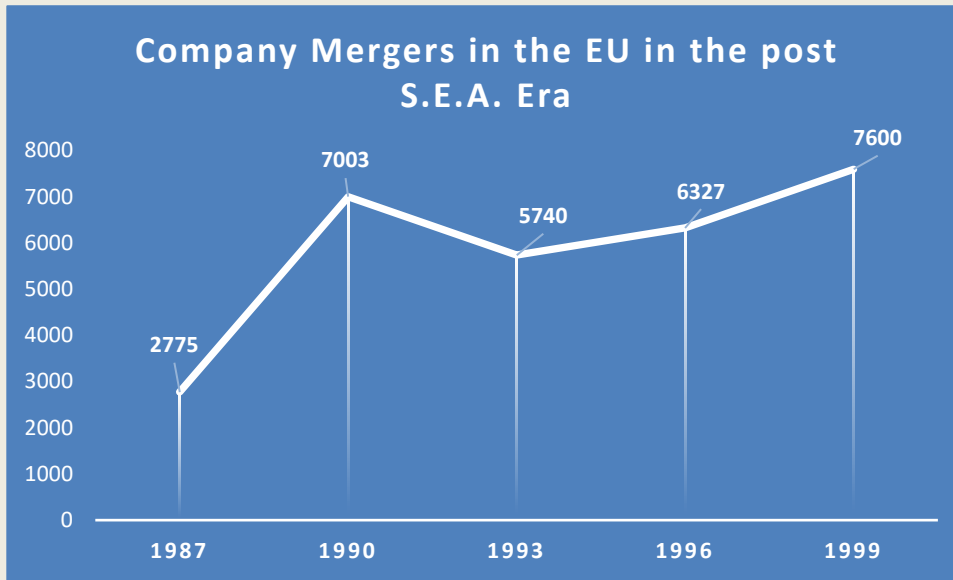

Κύρια σημεία της Ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής

- ❑ Η επικράτεια των κρατών μελών προσεγγίστηκε μέσα από ένα νέο σύστημα μονάδων χωρικής αναφοράς (NUTS).
- ❑ Οι βασικοί πολιτικοί στόχοι και τα κριτήρια επιλεξιμότητας ορίζονται από την Ε.Ε. (ΑΕΠ Κ.Κ. σε ΙΑΔ)
- ❑ Εξαετείς προγραμματικές περιόδους.
- ❑ Ενισχυμένες συμμετοχικές διαδικασίες.
- ❑ Εστίαση στη δημιουργία δικτύου μεταφορικών/ τηλεπικοινωνιακών υποδομών.

Αδυναμία της περιφερειακής πολιτικής να συλλάβει τη χωρική δυναμική ανάπτυξης των ανισοτήτων ...

Η χωρική δυναμική της Ε.Ε.Π.

- Οι επιχειρήσεις αναδιαρθρώνουν τις οργανωτικές τους δομές για να εξυπηρετήσουν την ευρωπαϊκή αγορά, αντί τις επιμέρους αγορές των κρατών.
- Νέες μεταφορικές υποδομές στηρίζουν τις χωρικές συνιστώσες της οικονομικής ολοκλήρωσης (Channel tunnel, Eurostar train, etc.)

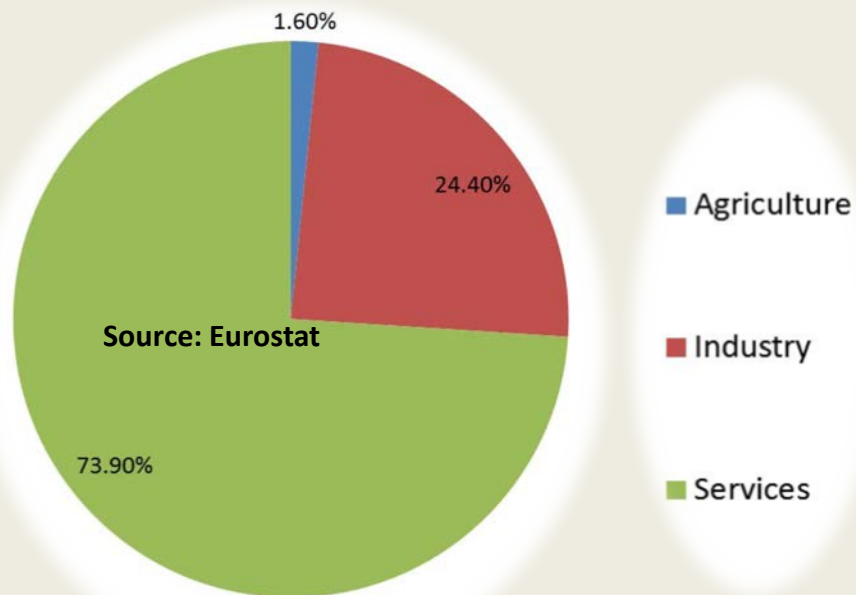
Σταδιακή ανάδειξη ενός ενιαίου Ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου

- Η Ε.Ε.Π και η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση αφαιρεί σταδιακά τον εθνικά προσδιορισμένο οικονομικό ρόλο των πόλεων ...

Η σημασία της αστικής οικονομίας στην Ε.Ε.

Η επίδραση της οικονομικής ολοκλήρωσης στις πόλεις

Eurozone wise sector GDP (2017)

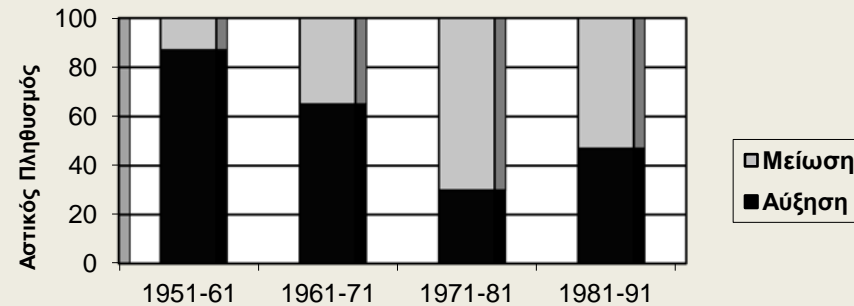
Αναδιάρθρωση του αστικού ιστού της Ε.Ε από ένα δίκτυο εθνικά προσδιορισμένων πόλεων σ' ένα νέο Ευρωπαϊκό και χωρικά ολοκληρωμένο σύστημα.

Ανερχόμενη σημασία του τοπικού επιπέδου

Αστική πληθυσμιακή αύξηση

Αντιστροφή της καθολικής τάσης για αστική αποκέντρωση που είχε παρατηρηθεί στη Βόρεια και Δυτική Ευρώπη από τα τέλη του 1960.

Αστικές Πληθυσμιακές Τάσεις (1951-91)

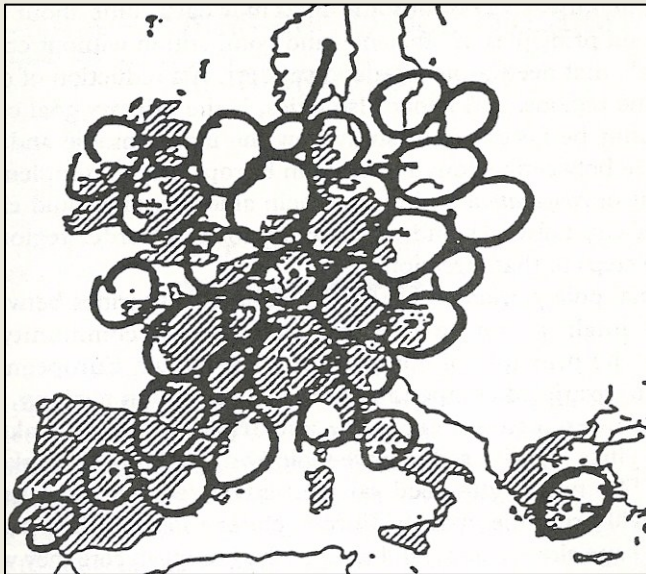

Χώρες : Γερμανία, Δανία, Βρετανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο

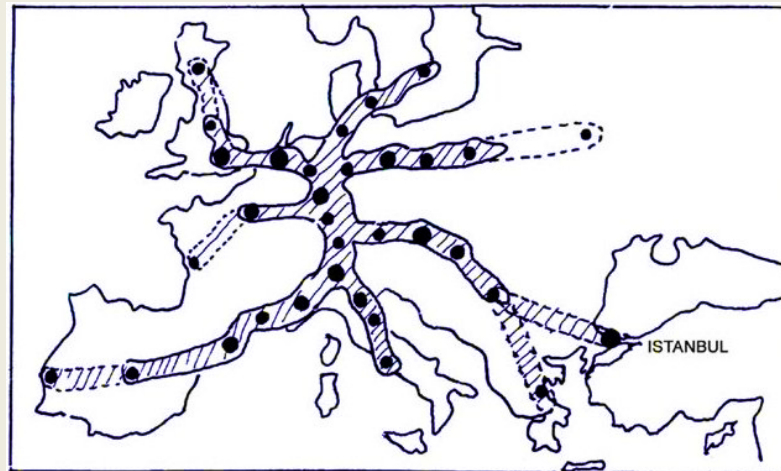
Πόλεις : κινητήριοι μηχανισμοί
οικονομικής αναδιάρθρωσης

Δημιουργία νέων αστικών δικτύων καθώς και νέων αλληλεξαρτήσεων και συνεργασιών – Η αισιόδοξη εκδοχή της συμπληρωματικότητας.

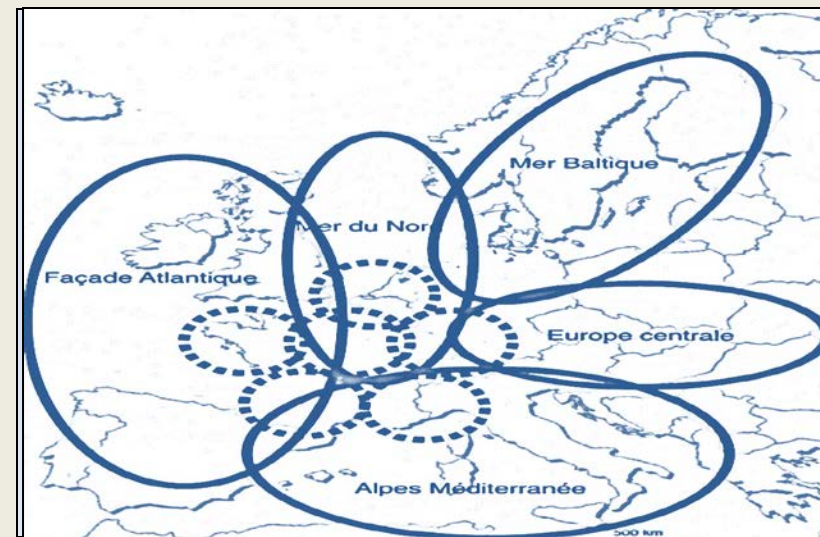
European Grape: Kunzmann and Wegener (1991)

The Red Octopus: Van Der Meer (1998)

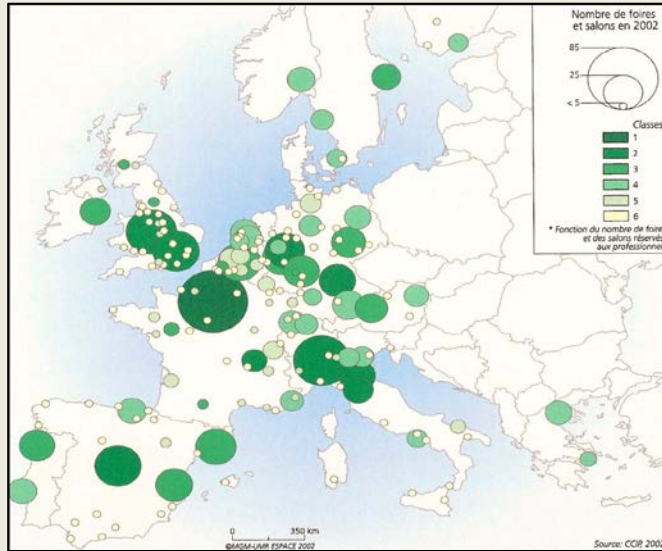

Polycentric Europe

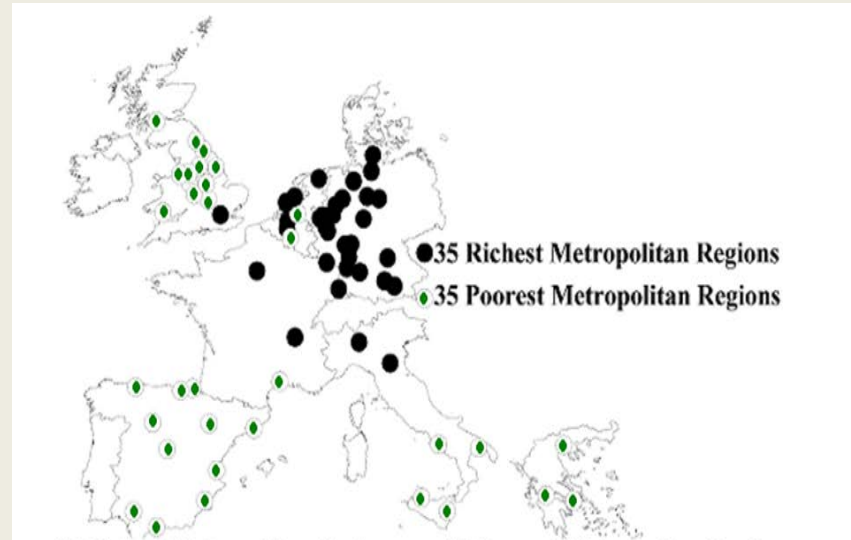
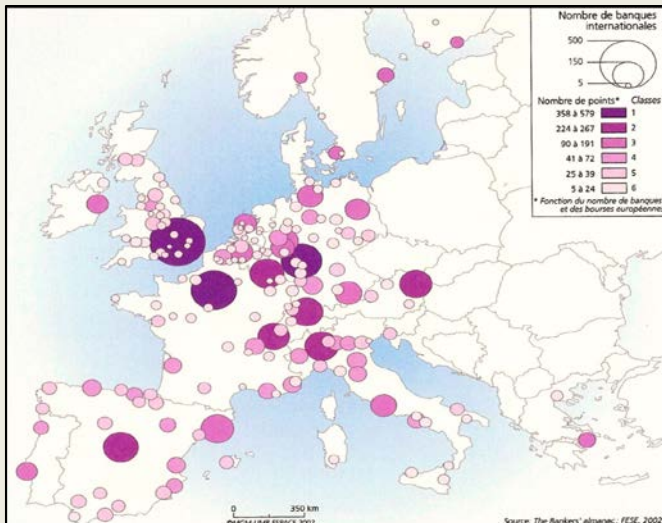

Επιμέρους δραστηριότητες

F.I.R.E. firms & institutions

Trade fairs

35 Richest Metropolitan Regions

1. Frankfurt (D)
2. Groningen (NL)
3. Stuttgart (D)
4. Muenchen (D)
5. Mannheim (D)
6. Leverkusen (D)
7. Hannover (D)
8. Paris (F)
9. Hamburg (D)
10. Kassel (D)
11. Karlsruhe (D)
12. Bruxelles (B)
13. Bremen (D)
14. Nuernberg (D)
15. Antwerpen (B)
16. Osnabrueck (D)
17. Wiesbaden (D)
18. Koeln (D)
19. Krefeld (D)
20. Freiburg (D)
21. Bonn (D)
22. Muenster (D)
23. Augsburg (D)
24. Saarbruecken (D)
25. London (UK)
26. Kiel (D)
27. Amsterdam (NL)
28. Duisburg (D)
29. Muelheim (D)
30. Bologna (I)
31. Braunschweig (D)
32. Milano (I)
33. 's-Gravenhage (NL) (The Hague)
34. Lyon (F)
35. Dortmund (D)

35 Poorest Metropolitan Regions

87. Nottingham (UK)
88. Gelsenkirchen (D)
89. Birmingham (UK)
90. Manchester (UK)
91. Charleroi (B)
92. Middlesbrough (UK)
93. San-Sebastian (E)
94. Montpellier (F)
95. Leeds (UK)
96. Swansea (UK)
97. Sheffield (UK)
98. Northampton (UK)
99. Liverpool (UK)
100. Newcastle (UK)
101. Taranto (I)
102. Glasgow (UK)
103. Bilbao (E)
104. Tilburg (NL)
105. Hull (UK)
106. Stoke (UK)
107. Madrid (E)
108. Barcelona (E)
109. Oviedo (E)
110. Valladolid (E)
111. Zaragoza (E)
112. Athinai (G)
113. Catania (I)
114. Valencia (E)
115. Palermo (I)
116. Napoli (I)
117. Murcia (E)
118. Thessaloniki (G)
119. Patrai (G)
120. Malaga (E)
121. Sevilla (E)

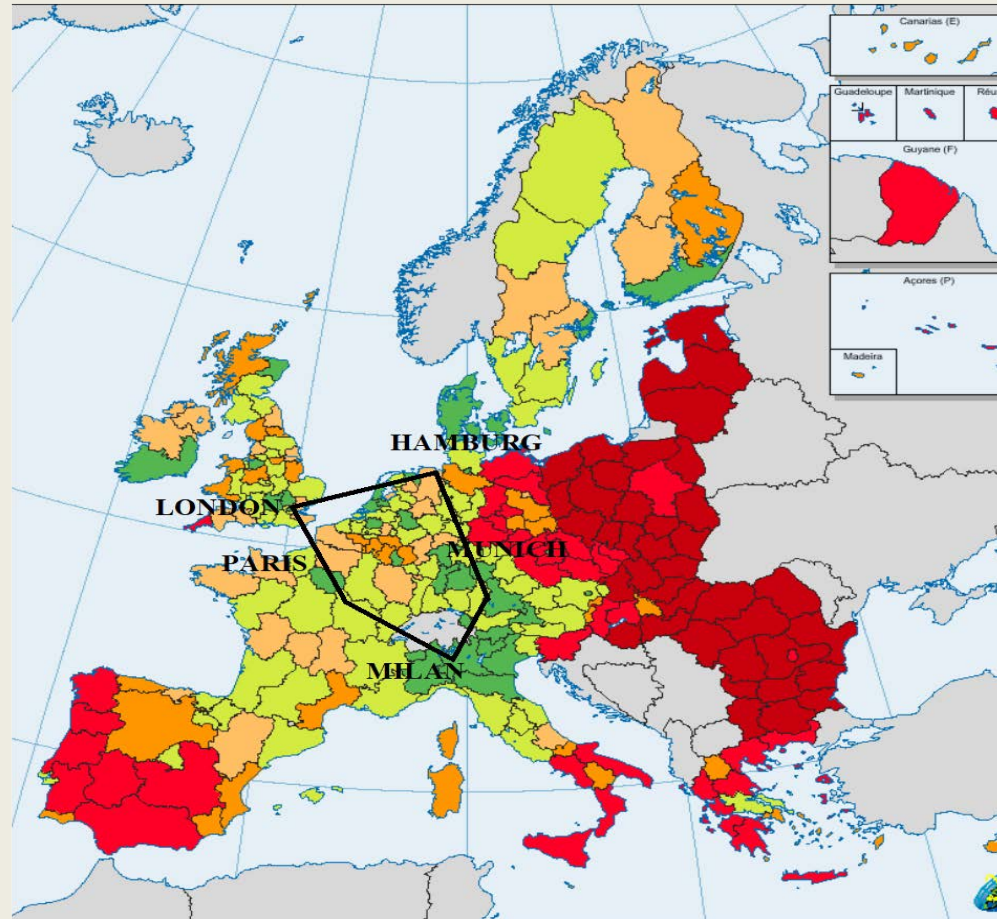
Source:
(McCarthy, 2000)

Source : (Datar, 2003)

Η 'blue banana' και το 'European pentagon': Ένταση των αστικών ανισοτήτων

Source:
(Kunzmann & Wegener, 1991)

Πηγή:
(ESPON, 2004)

- 14% of EU territory.
- 32% of EU inhabitants.
- 75% of all investment in R&TD.
- 46,5% of EU GDP.

Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση εντείνει τη σημασία των χωρικών διαφορών και των οικονομικών πλεονεκτημάτων που επηρεάζουν τη χωροθέτηση των δραστηριοτήτων

Οι Ευρωπαϊκές πόλεις αναπροσδιορίζουν το αναπτυξιακό τους πλαίσιο. Βασίζονται λιγότερο στις εθνικές οικονομίες και προωθούν την συγκρότηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων, σε κατεύθυνση πρόσδεσης της τοπικής αναπτυξιακής προοπτικής με τον αναδεικνυόμενο Ευρωπαϊκό οικονομικό χώρο.

Αστικός Ανταγωνισμός

- Βελτίωση του οικονομικού (ρυθμιστικού) πλαισίου.**
- Βελτίωση υποδομών.**
- Διεθνής προβολή.**
- Lobby**

Παράγοντες που επηρεάζουν τη χωροθέτηση επενδύσεων

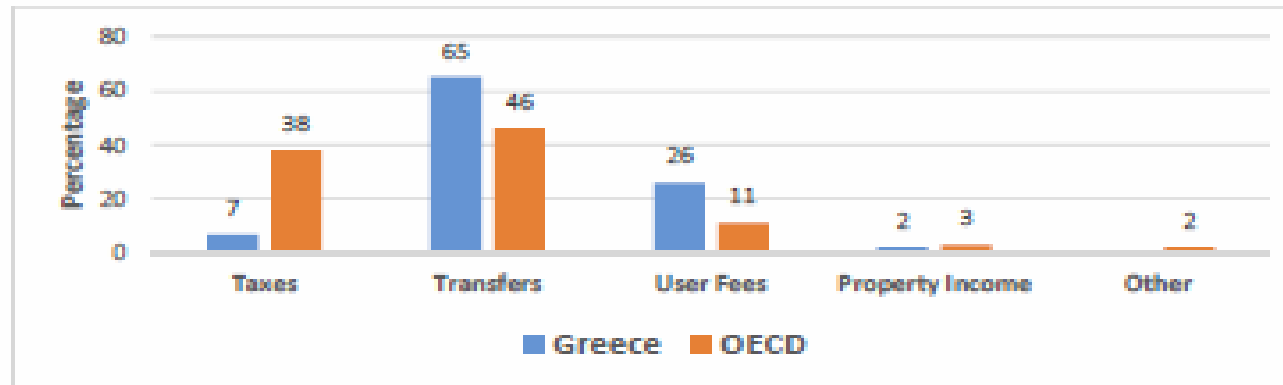
- ❑ Προσβασιμότητα:
 - ανεπτυγμένο δίκτυο τηλεπικοινωνιών
 - συγκοινωνιακές υποδομές (αυτοκινητόδρομοι, σιδηρο-δρομικό δίκτυο, επιβατικές και μεταφορικές υποδομές).
- ❑ Θέματα κόστους:
 - γης, εργοστασίων και γραφείων
 - εργασιακό κόστος
 - φορολογία (κερδών και εισοδημάτων).
- ❑ Εγγύτητα σε υποστηρικτικές υπηρεσίες και δραστηριότητες:
 - Προμηθευτές
 - πιθανούς συνεργάτες
 - πηγές πληροφόρησης
 - κέντρα Έρευνας και Τεχνολογίας.
- ❑ Διαθεσιμότητα εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού.
- ❑ Εθνικοί μακροοικονομικοί δείκτες.
- ❑ Ποιοτικά (ρυθμιστικά) χαρακτηριστικά του οικ. περιβάλλοντος.
 - σύστημα των εργασιακών σχέσεων
 - δομές επαγγελματικής κατάρτισης
 - χαρακτηριστικά της δημόσιας διοίκησης
 - επιδότηση καινοτομιών και διάχυση νέων τεχνολογιών.
- ❑ Ζητήματα ποιότητας ζωής.

Η ρυθμιστική ικανότητα του τοπικού κράτους προς αυτή την κατεύθυνση, εξαρτάται από τους εξής παράγοντες:

- ❑ Εθνικούς δείκτες, τόσο μακροοικονομικούς όσο και ποιοτικά (ρυθμιστικά) χαρακτηριστικά του οικονομικού περιβάλλοντος όπως το σύστημα των εργασιακών σχέσεων, τις δομές επαγγελματικής κατάρτισης, την επιδότηση καινοτομιών και τη διάχυση νέων τεχνολογιών.
- ❑ Τις πολιτικές / θεσμικές δυνατότητες του τοπικού κράτους. Ο βαθμός αποκέντρωσης των πολιτικο-διοικητικών δομών σχετίζεται με 'γνώση' των τοπικών ιδιαιτεροτήτων / προτεραιοτήτων και παρουσιάζεται ως προαπαιτούμενο επιτυχημένης προώθησης δικτύων τοπικής αναπτυξιακής συνεργασίας.
- ❑ Τις τεχνικές / οργανωτικές δυνατότητες του τοπικού κράτους ως το προσδιοριστικό πλαίσιο στήριξης προγραμμάτων ενδογενούς ανάπτυξης.
- ❑ Την παρουσία τοπικής πολιτικής ή πολιτισμικής ταυτότητας, ικανής να λειτουργεί καταλυτικά στα διαφορετικά (πιθανώς αντικρουόμενα) συμφέροντα των τοπικών φορέων, επικουρώντας τη συνεργατικότητα.
- ❑ Την ύπαρξη ενός ολοκληρωμένου κ' τοπικά συγκροτημένου αναπτυξιακού προσανατολισμού ο οποίος συντονίζει τις επιμέρους αναπτυξιακές πολιτικές.
- ❑ Την εκτίμηση των πιθανών θετικών ή αρνητικών επιπτώσεων από την πρόσδεση της τοπικής αναπτυξιακής προοπτικής σε ανταγωνιστικά πλαίσια.

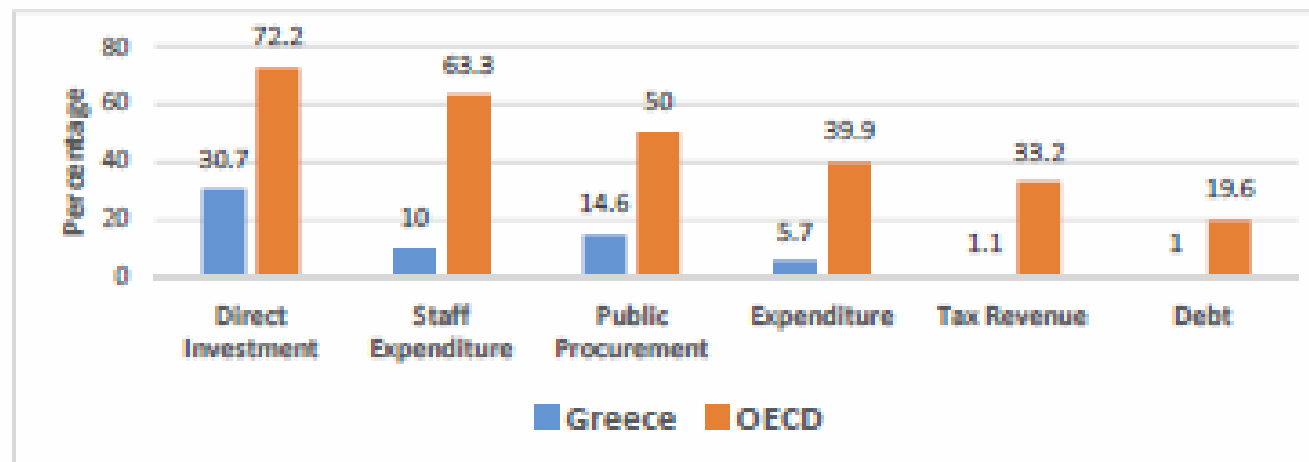
Ελληνική Τοπική Αυτοδιοίκηση

Figure 1: Sub-national government revenues in Greece and in the OECD

Source: (OECD, 2013)

Figure 2: Sub-national government as a percentage of general government

Source: (OECD, 2015: 112)